

“ ”

Bi aukera daude: jarraitu pentsatzen erdigunean gaudela edo ertzetakoekin batera lan egin

Txerra Rodriguez, euskara elkarteez

la 400 orrialdeko tesia ondu du Txerra Rodriguezek. 2020ko martxoan bukatua zuen lana: *30 urte mihigintzan. Euskara elkartek euskararen biziberritzean izan duten eragina 1987-2017*. Elkarriketa honetan mugimendu sozialaren eta egitura profesionalaren arteko uztarketa zailaz aritu da, baita beste mugimendu sozialak zertan ari diren begiratzeko premia eta euskara elkarteetako kideek transmititu dioten nekeaz. Dena den, aurrera egiteko ilusioa badaukatela uste du.

 ONINTZA IRURETA AZKUNE HODEI TORRES

Zertarako sortu ziren euskara elkarteak?

Horrela dago idatzita: euskaldunon komunitatea trinkotzeko. Euskara elkarteak Txepetxan [José María Sánchez Carrión] teoriak modu batera edo bestera baldintzatuta sortu ziren. Hasieran asko erabiltzen zen lelo modukoa hau zen: 'Batzen gaituena gehiago da banatzen gaituena baino'. Filosofia horren baitan sortu ziren.

Zer esan nahi zuten 'komunitatea trinkotu' ziotenean?

Hori da tesiaren ondorioetako bat. 30 urteren bueltan euskara elkarteek ez dute definitu euskaldunon komunitatea trinkotzeak zer dakarren. Tesian

gauza batzuk landu ditut eta hiru bloke nagusitara ekarri dut trinkotzearen kontua. Bat: autoeratzea. Euskaldun hutsez osatutako elkarteak dira, euskaraz funtzionatu izan dute eta hiztun osoak izan dituzte jopuntuan. Bi: hasieratik eta gaur egunera arte jardun dute modu performatiboan, espero zuten etorkizuneko gizartea gaurtik egitearen filosofiatik. Hiru: diskurtsoa; ea diskurtso propio eta burujabea egiteko kapazitatea izan duten ala ez. Elkarriketatuen artean ez dago adostasunik. Batzuek esaten dute diskurtsoa eratu dutela eta beste batzuek diote ez direla heldu diskurtso oso bat eratzerara. Alabaina, batzuek zein besteek esaten dutena da, eratu ala ez eratu, diskur-

tsoa gizarteratzeko gaitasunik ez dutela izan.

Hori da trinkotzearen inguruan egiten dudana irakurketa. Nire ustez, ez da definitu zer den trinkotzea eta helburua jarri da oso ondo jakin barik zer den hori.

Agian galdera zaila da ondokoa, zuk esan baituzu helburua ez zegoela argi baina... Helburua lortu da?

Trinkotzean eragin mugatua lortu dute. Hasieran batzuk hasi ziren trinkotzerantz hurbiltzen, baina urteak aurrera pasa ahala apur bat lausotu edo urardotu da ideia hori. Hala ere, nahiz eta hasieran elkarteek aitortu ez, bigarren helburu nagusi bat izan dute: euskararen erabilera sustatzea. Ulertu zuten

"Komunitatea trinkotzea eta erabilera sustatzea oso helburu handiak dira, eta salbuespenak salbuespen, elkarteek eratu dituzten militantzia eta lan egituretatik horietara heltzea ezinezkoa zen".

erabilera dela hizkuntza baten biziberritzearen adierazle nagusienetako bat. Ez dakit zein puntura arte lortu duten, kontuan hartuta azken urteotan erabilera gelditu dela edo behera egin duela, baina elkarteek eratu dituzte bidezidorrak erakusteko bizitzaren esparru batzuetan posible dela euskaraz bizitzea.

80ko hamarkada bukaeran eta 90eko hasieran jarritako helburuetatik, seguruenik, oso urrun daude elkarteak lor-

penak. Hala ere, uste dut elkarteek eratu dituzten mekanismoekin askoz gehiago ezin zitekeela lortu. Komunitatea trinkotzea eta erabilera sustatzea oso helburu handiak dira eta salbuespenak salbuespen, elkarteek eratu dituzten militantzia eta lan egituretatik horietara heltzea ezinezkoa zen.

Tesian 'ametsa' hitza agertzen da. Amets egin behar da?

Jakina. Bateren batek esan diezadake irakurketa ezkor samarra egin dudala. Elkarriketatu ia guztiek esan didate horrelako zerbait: "Agian ez gara heldu amesten genuen horretara, baina zelakoa izango zen euskararen egoera elkarteak egon ez balira?".

Elkarteak nekatuta daude?

Nik esango nuke baietz. Dena den, ez dakit neke hori ez ote den orokorragoa, euskalgintza osoa ez ote dagoen nekatuta. Urte askoan jardun dute elkarteek, emaitza politikak lortu dituzte, egituraketa maila indartsua lortu dute hainbat herritan... Baina orokorrean nekea nabari da. Aurrera jotzeko zailtasunak eta oztopoak daude, batzuk saiatu arren ez dira gainditu. Era berean, salbuespenak salbuespen, oraindik aurrera egiteko ilusioa badaukatela uste dut.

“ ”

Elkarteetan langileak izateak aje batzuk ditu eta ez izateak beste batzuk

Mugimendu sozialaren eta egitura profesionalaren arteko uztarketa posible da? Eraginkorra al da molde hori?

Ez nuke jakingo erantzuten molde eraginkorra den ala ez. Elkarteek eta kasu honetan euskalgintza osoak askatu beharreko korapiloa izan da, da eta izango da.

2010-2011ko kongresuan mugimendu sozialetara hurbiltzeko hautua egin zuten; ez dakit zein puntura arte bete den. Oreka oso zaila da. Ez dakit ekonomia sozialetik etor daitezkeen erantzunak edo mugimendu sozialetatik, baina probatzea eta gauza asko kontuan hartzea eskatzen duen kontua da.

30 urteren ondoren egiten dutan irakurketa da, gurean oso ohikoa den bezala, mutur batetik besterako saltoa egiten saiatu garela. Hasieran egitura militantea sortu zuten, gero seguruenik elkarte guztiek izan dute anbizioa langileak izateko. Zer gertatu da? Askotan gurean gertatzen dena: "Langileak ditugu, horiek egin dezatela lan". Ahaztu

da elkarteetan bi egiturak beharrezkoak direla. Badaude elkarte indartsuak langile egitura handia daukatenak, baina atzean ez dago inor. Bestalde, badira egitura profesionala berariaz hartu nahi ez duten elkarteak. Ez nuke esango batzuk edo besteak ondo edo txarto dabilzanik. Elkartearen filosofiarekin bat datorren heinean, uste dut tokian toki hartu beharreko erabakia dela. Langileak izateak aje batzuk ditu eta ez izateak beste batzuk.

Elkarteen menpekotasun ekonomikoaz eta politikoaz aritu zara tesian. Diru sarrera nagusia udal bidezkoa izateak horra eraman ditzake. Elkarrekin kritika eta salaketa bigarren mailan utzi dute menpekotasun horregatik?

Elkarrekin, hasieran, autonomia ekonomikoa eta politikoa errebindikatzen zuten. Egitura profesionala daukazu heinean ordea, diru sarrera batzuk behar dituzu derrigor. Lehenengo langileak tokiko hedabideetakoak izan ziren eta elkarrekin aldizkariak doan izatearen aldeko apustua egin zuten. Beraz, diru iturri propioak izateko arazo handiak zituzten. Aukera bakarra dirulaguntzen bidez sarrera iturri finkoak izatea zen eta horrek autonomia ekonomikoa galtzea dakar argi eta garbi. Horrek gauza batzuk kamustu ditzake, ez dauka zertan, baina azken finean dirua ematen duenaren menpe egon zaitezke.

Menpekotasun ekonomikoak salaketarako grina apur bat apaltzea eragiten du, baina uste dut elkarrekin badagoe la adostasunaren inguruko filosofia bat. Hasieran aipatu dizudan leloa hor dago: 'Batzen gaituena gehiago da banatzen gaituena baino'. Elkarrekin hasieratik izan dute joera salaketa-kritika-protesta egiteko, baina sukalde lanetik. Kalera irten baino lehenago adostasuna bilatu, historikoa izan da eta orain ere jarraitzen du hein batean.

Menpekotasun ekonomikoak eragina dauka, baina adostasunaren filosofiak ere eragina dauka eta batzuei ahaztu egiten zaie. Biak maneiatu behar dira, maila nazionalen beste modu batera izan daiteke, baina herrietan sukalde lanak badu zentzua.

Beste mugimendu sozialetan bestelako militatze ereduak ari dira probatzen. Euskara elkarrekin ere testuinguru berrira

moldatzeko beharra dutela diozu. Ari dira egokitzen? Hil ala bizikoa da militantzia eredu berrietara egokitzea?

Ez dakit hil ala bizikoa den. Beharrezkoa da. Nik zalantzak ditut, baina elkarriketatu denek aipatu dute errelebo falta, izerdi eta odol berriaren beharra dela arazo nagusienetarikoa. Bada, hori bada elkarrekin arazo handienetakoa ondoko mugimenduetan militantziari dagokionez zer egosten ari diren begiratu behar da eta ahal den neurrian gurera ekarri.

Uste dut, eta beste behin ez dakit elkarrekitarako ala euskalgintza osorako den, militantzia gorputzetik gehiago pasa behar dugula. Batzuetan euskalgintzatik oso modu kognitiboan nahi dugu landu militantzia. Tripetatik, bihotzetik, errailetatik... pasa behar da gehiago. Era berean, gorputzetik pasatzeak ekarri beharko luke militantzia horrek geuri zerbait ematea, gure bizitzari ekarpen bat egitea.

“ ”

Elkarrekin hasieratik izan dute joera salaketa eta kritikarako, baina sukalde lanetik

Beste mugimendu sozialetan horren bila ari dira, batzuetan lortu da eta beste batzuetan lortuko da, adibidez, ekologismoan.

Ertzetako borroka eta askapen prozesuetatik ikasi beharko luketela diozu eta ahal bada aliantzak egiten hasi. Printza batzuk ikusten dira. Zer ikusten duzu zuk?

Bai, printza batzuk ari dira ikusten. Euskalgintza eta ekonomia sozialaren bigarren topaketak antolatzen zituen UEUK, *Jakin* aldizkariak desazkunderen inguruan antolatutako jardunaldiak ere izan dira. Euskalgintza eta feminismoaren arteko aliantzatxo batzuk ari dira josten hemendik eta handik.

Praktikan bidetxo batzuk lantzen ari gara. Dena den, kontzeptualizazio globalagoa falta da, hala nola, esatea "hizkuntza gutxituen defentsa bioaniztasunaren defentsa da" edo "hizkuntza gutxituen defentsa feminismoaren aldeko borroka da". Dekolonizaziotik ere asko daukagu ikasteko, barne eta kanpo kolonizazioetatik.

Euskaraz bizitzearen aldeko hautua egin dugunok ertzetan gaude. Bi aukera dauzkagu: ertzetikoei begiratu ez eta jarraitu pentsatzen erdigunean gaudela edo ertzetikoei begiratu eta eurekin batera igurtzi, nahastu, eta elkarrekin lan egin. Bigarren hori da bidea.

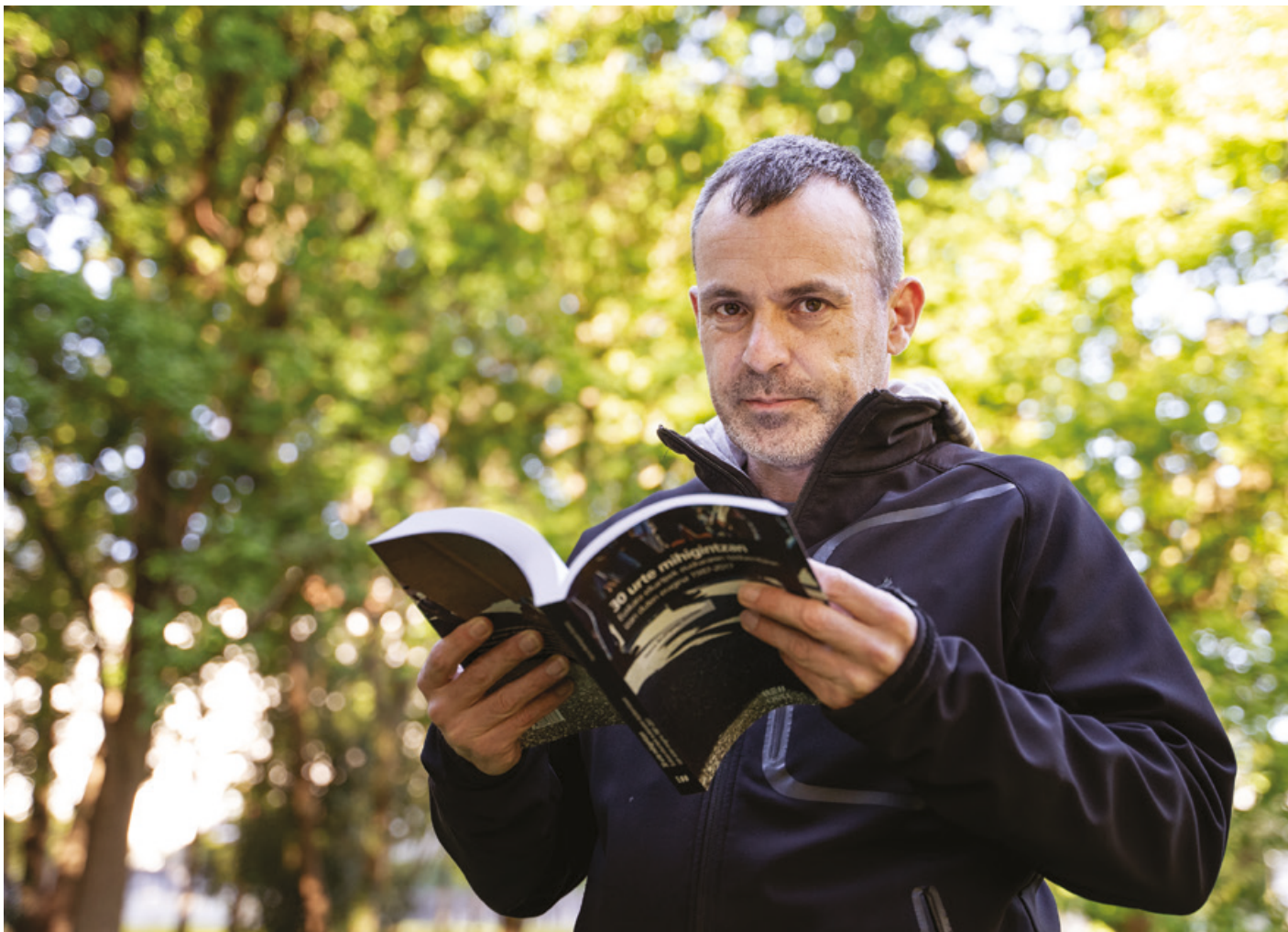
Elkarrekin erotikoagoak izaten saiatu beharko luketela diozu. Azaldu mesedez zer esan nahi duen 'erotikoagoak' horrek.

Ez dauka zerikusirik erotismoarekin, zerikusia dauka erakargarritasunarekin. 20 urteko gazte bat elkartera hurbiltzen baldin bada zer dauka elkarrekin eskaintzeko? Elkarrekin erakargarriagoak izan behar dira, eta orokorrean, diskurtsoan, praktikan, badago zer landua, asko gainera.

Tesian argi agertzen da elkarrekin erreleboarekin kezkatuta daudela.

Lehen esan dut elkarte gehienek kezka nagusienetakoa dela. Sarri, euskalgintzatik eta elkarrekin mugimendutik esaten denean asko ikasi behar dugula feminismitik, gehienek gogoeta da ez horrenbeste feminismoaren kontzeptu batzuk gure praktikan txertatzea ez bada, "horiek zelan lortu dute horrenbeste neska gazte mobilizatzea, militatzen hastea, eta guk ez?". Horrela begiratzea da galdetzea bezala zergatik Zamudiokoek herri sarreran daukaten halako eskultura eta Deriokook ez daukagun ezer. Jarraitu ahal dugu begiratzeko eta gure buruari galdetzen, baina horrela ez dugu ezer lortuko. Atzean dagoenari begiratu behar diogu, zergatxei, ez horrenbeste ondorioei. Beste batzuen ekarpenak txertatuta, baina euskalgintza eta elkarrekin mugimenduak bere bidea landu beharko lukete.

Azken urteotan euskara elkarrekin gaitzeko herri-aktibazioa egon da. Hasi Egia auzoko (Donostia) ekimenetik eta Euskaraldira. Zer azpimarratuko zenuke ekimen horietatik?

Ez naiz hasiko Euskaraldiaren balorazioa egiten, baina bi gauza nabarmen-duko nituzke. Batetik, Euskal Herriko ia herri guztiek parte hartu duten ekimen bakarrenetakoa da. Mapa osoa estali da ia eta ez diogu behar besteko garrantzia eman. Elkarteen mugimenduaren nahi historiko bati erantzuten dio: mapa esaltzea. Bestetik, elkarteen mugimendutik begiratuta, Euskaraldiko batzordeek bestelako antolaketa moduei ireki diete bidea. Hortik ere badute zer ikasia elkarreek. Hala ere, ez dut uste Euskaraldiko batzorde batek elkarte baten lana egin dezakeenik, elkarreek askoz esparru zabalagoa landu beharko lukete eta lantzen dute.

Euskara elkarreak Topagunean biltzen dira. Nolakoa izan beharko luke bien arteko harremanak?

Topaguneak badauka ezaugarri bat oso erakunde gutxik daukana: lehenengo herrietako taldeak sortu ziren eta gero sortu zen Topagunea. 2011ra

arte behintzat, herrietako elkarreek gidatu zuten Topagunea. 2010-2011 urteetan, hausnarketa prozesua egin zenean, elkarteen mugimenduak bes-

“ ”

***Elkarteen
mugimendua ez da
Topagunea beste
indartu eta horrek
atrofia bat ekarri
duela uste dut***

telako funtzioak eman zizkion Topaguneari, gidaritzaz, ordezkaritzaz, eta abar. Zer gertatu da urteen poderioz?

Topagunearen egitura urterik urte sendotzen joan da. Aldiz, 2011ra arte elkarteen kopurua gorantz joan zen, hortik aurrera beherantz egin du eta azken urteotan lautadan dago. Elkarteen mugimendua ez da Topagunea beste indartu eta horrek atrofia bat ekarri duela uste dut.

Zein izan beharko litzateke elkarteen eta Topagunearen arteko harremana? Ez dakit. Hori ere landu beharko litzatekeen kontua da, baina uste dut batzuetan oinarrietara bueltatzea txarra ez dela. Topaguneak ulertu behar du, eta uste dut ulertzen duela, hartu beharko lukeen funtzio nagusienetakoa dela elkartegintza indartzea. Lan oso gaitza da. Egitura nazional batetik joan Urrietara edo Zornotzara eta elkartegintza sustatu. Zer gertatzen da? Zenbat eta handiagoa izan, egiturak berak gero eta lan handiagoa eskatzen du bere erreproduktzioarako. Elkartegintzara itzuli beharko litzateke. Itzultzen ari da. ●